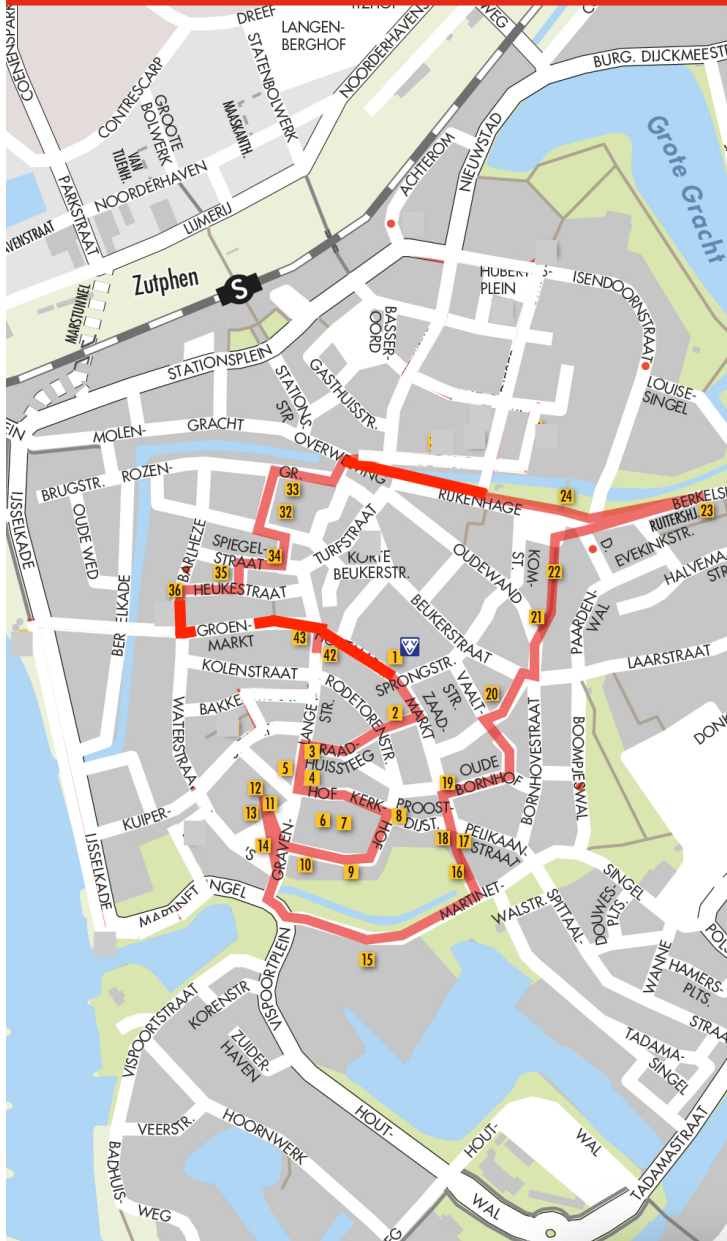

ROUTE EN LOCATIES

STADSWANDELING HISTORISCH ZUTPHEN

Vertrek vanaf Groenmarkt 5,
Huis met de Luiken. (Eigen route)

HUIS 'GELRE' 42. Dit grafelijke Huis Morgenster werd later bekend als huis 'Gelre'. U kunt er nu een ijsje eten. Het grote pand is een typisch voorbeeld van een gotisch Hanzehuis. Binnen ziet u zowel de zware balklagen als de grote kapconstructie uit de veertiende eeuw. Het huis was toen eigendom van de graven van Gelre en tot 1425 was het een stadsherberg.

Links ziet u de **WIJNHUISTOREN 43**. Op deze plek stond in 1371 een herberg "to Vreden", waar het stadsbestuur haar gasten ontving. De Wijnhuistoren dateert uit 1616 en is gebouwd door Edmond Helleraet als Stadswijnhuis. Vanwege de centrale ligging werden hier in de vroegere middeleeuwen straffen uitgevoerd met veel publieke belangstelling. In 1446 heeft men een kleine toren gebouwd met een uurwerk. Deze toren was een voorloper van de huidige Wijnhuistoren zoals we deze nu kennen. De toren heeft 48 klokken en de stadsbeieaardier geeft hier elke donderdagochtend een concert in de toren.

HOUTMARKT 1, het midden van de brede straat Groenmarkt-Houtmarkt-Zaadmarkt. Tot de twaalfde eeuw was het een gracht langs een ronde ringwal. Die wal beschermde de inwoners rond het jaar 900 tegen aanvallen van de Vikingen. Nadat Zutphen in 1195, als eerste in Gelderland, stadsrechten had gekregen, werd de gracht gedempt. In de 14e eeuw, ook wel de gouden eeuw van Zutphen genoemd, werden hier koopmanshuizen gebouwd van baksteen. De meeste van deze huizen bestaan nog altijd maar hebben jongere voorgevels.

Het gele pand aan de rechterkant is **HET GRUYTHUIS 2** (Gruyt is een kruiden-mengsel om het bier op smaak te brengen). Dit is het geboortehuis van verzekerings-maatschappij De Nederlanden van 1845, nu Museumsnoepwinkel.

BURGERZAAL 3, gebouwd in baksteen-gotiek met gotische kruisvensters in de voorgevel en kloostervensters in de zijgevel. Het is gebouwd als vleeshal. Hier werden in de middeleeuwen marktwaren gekeurd op kwaliteit en bederfelijkheid.

OUDE STADHUIS **4**. De kern bestaat uit drie middeleeuwse huizen. Het was al in 1371 stadhuis, want van dat jaar is een wijnrekening voor de 'raetkamer' bewaard gebleven. In de jaren 1405-1451 werd het pand verbouwd met metselstenen uit de plaatselijke ticheloven. Het is goed om te weten dat het Hertogdom Gelre groter was dan de huidige provincie Gelderland. In 1547 reikte het Hertogdom tot aan Koblenz. De zuidelijke gevel uit 1716 heeft statige dubbele deuren en een fraaie hardstenen omlijsting.

Het nieuwe STADHUIS **5** staat aan de andere kant van de straat op de plek waar eeuwenlang adellijke families woonden. Dit gebouw is een ontwerp van architect Rau en werd in 1999 in gebruik genomen. Enkele historische stadshuizen, zoals die van de Heeren van Bronckhorst, zijn geïntegreerd in het gebouw.

Kijk even binnen in de bijzondere hal. Centraal in de hal staat de Respiro waterspiraal, die de dynamiek van de stad verbeeldt en de lucht- en vochthuishouding van het gebouw regelt.

De WALBURGISKERK **6** is waarschijnlijk in 1100 gebouwd en vijf jaar later ingewijd. De basiliek is de basis van de kerk. Tussen 1200 en 1275 werd ze verbouwd in romano-gotische Rijnlandse stijl. De dertiende-eeuwse toren is in de vijftiende eeuw verhoogd. Uitbreiding met een toren en zijbeuken volgde in de vijftiende eeuw.

In de kerk is de toegang tot de wereldberoemde zestiende-eeuwse kettingbibliotheek, de LIBRIJE **7** met boeken van Copernicus, Erasmus en de eerste Nederlandse Statenbijbel. Nergens anders ter wereld bestaat zo'n onaangetaste kettingbibliotheek, waar de oude boeken nog altijd op dezelfde plek aan een ketting liggen.

In de kerk is ook een unieke kaarsenkroon te bewonderen, die er vermoedelijk al in 1394 hing. In de rand is een beeldverhaal af te lezen. Over de precieze betekenis wordt al decennia gediscussieerd door historici.

De huizen aan de PROOSTDIJSTEEG **8** zijn nauw verbonden met de kerk en het bijbehorende klooster. Hier woonde de proost, het hoofd van het kapittel van de Walburgiskerk. Bijzonder zijn de muurnissen in de gevel van Proostdijsteeg 7-9. Proostdijsteeg 1-3 was oorspronkelijk een geheel tufstenen huis uit ongeveer 1200.

DE TONNENMAKERIJ **9** (met gevelsteen), waar vroeger de tonnen werden gemaakt voor de iets verderop gelegen brandewijnstokerij van Mispelblom. De zuidelijke buitenmuur wordt gevormd door een stuk middeleeuwse stadsmuur met boogfriezen. Op de plek van de stokerij zit nu een advocatenkantoor.

Op Kerkhof 8 stond na 1449 de LATIJNSCHE SCHOOL **10**. Het pand heeft nog middeleeuwse kelders. Toen de stadsmuur geen functie meer had, vond een uitbreiding tot tegen de muur plaats, waarbij deze met drie vensters werd doorbroken.

SCHELLENKOEPEL **11** uit 1697. Baron van Heeckeren liet deze koepel bouwen naar het ontwerp van de Zweedse architect J. Horleman. Hij ontving de koepel als geschenk van de Koning van Zweden, waar hij ambassadeur was. De grot werd ingelegd met schelpen, mineralen en gesteente, die de Hollandse VOC-zeevaarders meebrachten.

Zutphense musea in DE HOF VAN HEECKEREN **12**.

Links naast de schelpenkoepel staat HUIZE VAN DE KASTEELE **13**. Het is nu een hotel, maar oorspronkelijk in 1541 gebouwd als “Bussenhuis”, munitiehuis voor allerlei geschut van de tegenover gelegen Vorstelijke Palts. In 1560 nam een aantal burgers het initiatief om er een weeshuis te stichten. De originele kapconstructie dateert van 1571. Het hek en de voorgevel dateren van 1733.

Fundering gemarkeerd van de VORSTELIJKE PALTS **14**. Hier stond in de elfde eeuw een enorm tufstenen Romaans paleis, dat diende als tijdelijke vorstelijke residentie voor de keizer van het Duits-Roomse rijk op zijn weg naar Utrecht.

GERECHTSGEBOUW **15** dat dateert uit 1889. Eerder werd recht gesproken in de Burgerzaal.

DROGENAPSTOREN (voorheen Saltpoort) **16**. Een toren gebouwd in 1444, toen nog grenzend aan de Berkel. Hier legden koggeschepen aan die o.a. zout aanvoerden, dat werd verhandeld op de “Saltmarkt”, nu Zaadmarkt. De poort is later dicht gemetseld en van 1888 tot 1927 werd de toren gebruikt als watertoren. De naam komt van stadsmuzikant Thönis van Grol, die de toren in 1555 bewoonde en bij onraad op zijn trompet blies. De bijnaam “Drogenap” kreeg hij omdat altijd een gevulde ‘nap’ jenever bij zich had.

RUITER KORTEGAARD **17**, een verbastering van Corps de Garde. Dit was het onderkomen van de bereden militaire politie, nu een wijnhandel.

DAT BOLWERCK **18**, stadskasteel aan de stadsmuur, gebouwd in 1549. De naam Dat Bolwerck verwijst naar de dwangburcht, die Karel van Gelre iets eerder bouwde om de burgers van Zutphen in bedwang te houden. In 1538 werd die door een woedende menigte gesloopt. In 1938 kocht Stichting Het Wijnhuisfonds het pand en zorgde voor restauratie.

OUDE BORNHOF **19**. Deze opvallende toegangspoort dateert uit 1723 en draagt de wapens van de toenmalige regenten. Boven de poort staan in zandsteen de beelden van een oude man en vrouw.

DE SCHUPSTOEL **20**. Dit was vroeger een haventje aan de Berkel, die toen anders liep.

BEITELHUISJE **21**.

ARMENHAGE **22**. In de Armenhage (tot begin 20e eeuw een straat met huizen voor de armen) staan twee muurtorens behorend bij de stadsmuur. Dit deel van de stadsmuur is als eerste gebouwd omdat de stad aan deze kant het makkelijkst was aan te vallen. De torens staan 65 meter van elkaar af omdat ze dan nog effectief met pijl en boog waren te verdedigen.

RUITERSHOFJE **23**. Een heel mooi hofje waar onlangs nog een huisje is bijgebouwd in dezelfde stijl. Dit hofje is gebouwd in 1897 en bestond uit 19 woningen met centraal de gemeenschappelijke pomp. De huisjes waren bestemd voor weduwen, ongehuwde vrouwen en echtparen vanaf 50 jaar. De bewoners moesten protestant zijn en kunnen bewijzen dat ze een onbesproken leven hadden geleid.

De BERKELPOORT **24** vormde de verbinding van de oude stad met de Nieuwstad. In 1312 werden de oude stad Zutphen en de Nieuwstad bestuurlijk met elkaar verbonden. De poortbogen konden in vroeger tijden worden afgesloten bij vijandelikheden. Op de weergang zijn schietsleuven en moordgaten te zien waarmee de vijand kon worden bestookt met stenen en gloeiende pek.

BROEDERENKERK 32. Het is een veertiende-eeuwse kloosterkerk, gebouwd door Dominicanen. Hierin zit nu de Openbare Bibliotheek. Daarmee was Zutphen in 1983 de eerste die een kerk als bibliotheek inrichtte. Tijdens de openingstijden kunt u hier binnenkijken. In 1772 is een klein torentje aan de kerk toegevoegd, met daarin het Poortersklokje dat elke dag om 21.50 uur luidt. Zo wist men vroeger dat de stadspoort om 22.00 uur dicht zou gaan.

Aan het Broederenklooster werd omstreeks 1495 een vleugel gebouwd met daarin de **REFTER 33**, een monumentale zaal. In deze vleugel zat in 1602 de Latijnse School.

HET ZWARTE ANKER 34. Dit is een van oorsprong veertiende-eeuws huis. In de zestiende eeuw is het volledig uitgebrand. In de gevel aan de Spiegelstraat ziet u een moderne gevelsteen (2000) van Hans 't Mannetje, met in notenschrift een straatroep die hier vroeger veel geklonken heeft, die van de Zutphense lompenkoopman Meyer Lipschits (1832-1908).

STADSARCHIEF ZUTPHEN 35 met 4,5 km archiefstukken, zit in drie panden in de Spiegelstraat. In het middeleeuwse pand met rode luiken vindt u de studiezaal. Hier stichtten Engelbert Kreijnck en Jutte van der Voorst in 1442 een ziekenhuis voor arme lieden. Na een fusie van het Oude en Nieuwe Ziekenhuis in 1625 kreeg het pand de bestemming weeshuis.

In de Hanzeperiode was de **BARLHEZE 36** een wijk, waar rijke kooplieden, belangrijke stadsbestuurders en invloedrijke edelen woonden. In de eeuwen daarna werd het een levendige straat met veel winkels. De straat gold als doorgangsroute van het station naar de markten. De Barlheze kende vóór de oorlog zo'n 45 winkels, cafés en andere bedrijven. Er zaten vijf Joodse slagers, die tot 1930 ter plekke zelf de dieren slachtten. Tijdens het bombardement van 1944 zijn veel panden in dit straatje vernield.